سند دوم: الکافی (ط – الاسلامیه)؛ ج ۵؛ ص ۲۷٤

عَنْهُ عَنْ زُرَارَةَ مِثْلَهُ وَ قَالَ لَا بَأْسَ بِأَنْ تَشْتَرِيَ الزَّرْعَ أَوِ الْقَصِيلَ أَخْضَرَ ثُمَّ تَتْرُكَهُ إِنْ شِئْتَ حَتَّى يُسَنْبِلَ ثُمَّ تَحْصُدَهُ وَ إِنْ شِئْتَ أَنْ تَعْلِفَ دَابَّتَکَ قَصِيلًا فَلَا بَأْسَ بِهِ قَبْلَ أَنْ يُسَنْبِلَ فَأَمَّا إِذَا سَنْبَلَ فَلَا تَعْلِفْهُ رَأْساً فَإِنَّهُ فَسَادٌ.

عادی سازی سند

سند سابق:

عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ حَرِيزٍ عَنْ بُكَيْرِ بْنِ أَعْيَنَ قَالَ: ...

۱- اضمار

با توجه به اینکه عنوان واقع بعد از ضمیر (زراره)، در سابق وجود ندارد، تعیین مرجع ضمیر از طریق ملاحظه رابطه استاد و شاگردی بین راویان صورت می‌گیرد. باید ببینیم از میان راویان سند سابق چه کسی از زراره روایت نقل می کند.

موارد زیر را در نرم افزار جامع الاحادیث با دامنه‌ی کتب اربعه جستجو می کنیم:

حماد عن زراره: ۸ مورد یافت شد.

حریز عن زراره: ۴۲۶ مورد یافت شد.

بکیر عن زراره: ۲۶۶ مورد یافت شد که البته اغلب آن ها «بن بکیر عن زراره» یا «ابن بکیر عن زراره» می باشد.

پس (بکیر عن زراره) &! (بن بکیر : ابن بکیر) را جستجو می کنیم نتیجه ۲ مورد بود.

با نتایج به دست آمده مشخص می شود که ضمیر به حریز بر می گردد. یعنی سند به این شکل است: عن حریز عن زراره ...

۲- تعلیق

در اسناد کافی به دو شرط می‌توان حکم به وقوع تعلیق نمود:

– فردی که در ابتدای سند قرار دارد از مشایخ مرحوم کلینی نباشد.

– عنوان ابتدای سند در میانه سند سابق نیز موجود باشد.

با توجه به اینکه حریز از مشایخ مرحوم کلینی نمی باشد و در میانه‌ی سند سابق نیز آمده است، پس تعلیق بر سند سابق وجود دارد و سند به این شکل خواهد بود:

«علی عن ابیه عن حماد عن حریز عن زراره»

اشاره و تحویل هم در سند وجود ندارد.

تحریف زدایی سند

روابط استاد و شاگردی را بررسی می کنیم:

۱- علی عن ابیه

در سند قبلی بررسی شد و رابطه استاد و شاگردی بین این پدر و پسر وجود دارد.

۲- ابیه عن حماد

با جستجوی «ابیه عن حماد» ۵۵۰ مورد در کتب اربعه یافت شد که نشان دهنده رابطه استاد و شاگردی بین آن هاست.

حماد عن حریز

با جستجوی «حماد عن حریز» ۴۸۳ مورد در کتب اربعه یافت شد که نشان دهنده رابطه استاد و شاگردی بین آن هاست.

حریز عن زراره

در رفع اضمار رابطه‌ی استاد و شاگردی بین این دو ثابت شد.

در نتیجه تحریفی در سند وجود ندارد.

تبیین سند

جهت تمییز مشترکات و همچنین به دست آوردن نام کاملتر راویان که بتوانیم در کتب رجالی به آن ها رجوع کنیم، نام کامل تر راویان را بررسی می کنیم:

علی بن ابراهیم

در سند قبل مشخص شد که نام کامل او «عَلِيُ‌ بْنُ‌ إِبْرَاهِيمَ‌ بْنِ هَاشِمٍ الْقُمِّی» می باشد.

ابیه

در سند قبل مشخص شد که «ابراهیم بن هاشم القمی» می باشد.

حماد

حماد مشترک بین حماد بن عیسی و حماد بن عثمان می باشد.

علی ← (عن ابیه عن حماد بن عثمان) را جستجو می کنیم ۷ مورد یافت شد.

علی ← (عن ابیه عن حماد بن عیسی) را جستجو می کنیم ۲۸۶ مورد یافت شد.

پس منظور از حماد، حماد بن عیسی می باشد.
برای اینکه مطمئن شویم حمادِ دیگری (به جز این دو نفر) نداریم عبارت (علی ← عن ابیه عن حماد بن) &! (حماد بن عیسی) را جستجو می کنیم ۷ مورد یافت شد که هر ۷ مورد حماد بن عثمان می باشد. پس حماد دیگری نداریم.
برای یافتن نام کامل حماد بن عیسی عبارت «حماد بن عیسی &! ((حماد بن عیسی عن) : (حماد بن عیسی قال) : (حماد بن عیسی و))» را جستجو می کنیم مشخص می شود که نام کامل تر او « حَمَّادِ بْنِ عِیسَى الْجُهَنِی» می باشد.

حریز

حماد ← (عن حریز بن) را جستجو می کنیم مشخص می شود که حریز بن عبدالله می باشد.

زراره

(حریز ← زراره بن) را جستجو می کنیم مشخص می شود که زراره بن اعین می باشد.
نتیجه اینکه سند ما پس از عادی سازی، تحریف زدایی و تبیین آن به شکل زیر خواهد بود:
«علی بن ابراهیم بن هاشم القمی عن ابراهیم بن هاشم القمی عن حماد بن عیسی الجهنی عن حریز بن عبداللّه عن زراره بن اعین»

ارزیابی راویان سند

علی بن ابراهیم بن هاشم القمی

در سند قبل بررسی شد و مشخص شد که ثقه و امامی می باشد.

ابراهیم بن هاشم القمی

در سند قبل بررسی شد و مشخص شد که ثقه و امامی می باشد.

حماد بن عیسی الجهنی

در صفحه ۱۴۲ رجال نجاشی به ثقه بودنش تصریح شده است:
۳۷۰ حماد بن عیسی أبو محمد الجهنی
مولی، و قیل: عربی، أصله الکوفة [و] سکن البصرة. و قیل إنه روی عن أبی عبد الله علیه السلام عشرین حدیثا و أبی الحسن و الرضا علیهما السلام، و مات فی حیاة أبی جعفر الثانی علیه السلام، و لم یحفظ عنه روایة عن الرضا [علیه السلام] و لا عن أبی جعفر [علیه السلام]، و **کان ثقة فی حدیثه صدوقا**

حریز بن عبدالله

در صفحه ۱۶۲ فهرست شیخ طوسی چنین آمده است:

باب الواحد

[۲۴۹] حریز [بن عبد اللّه]

حریز بن عبد اللّه السجستانی، ثقة، کوفی، سکن سجستان.

زرارة بن اعین

از اصحاب اجماع می باشد.

در صفحه ۳۳۷ رجال شیخ طوسی به ثقه بودنش تصریح شده است:

۵۰۱۰- ۱ زرارة بن أعین الشیبانی،

ثقة، روی عن أبی جعفر و أبی عبد الله.

در رجال نجاشی هم این توضیحات در مورد او آمده است:

۴۶۳ زرارة بن أعین بن سنسن

مولی لبنی عبد الله بن عمرو السمین بن أسعد بن همام بن مرة بن ذهل بن شیبان، أبو الحسن. شیخ أصحابنا فی زمانه و متقدمهم، و کان قارئا فقیها متکلما شاعرا أدیبا، قد اجتمعت فیه خلال الفضل و الدین، صادقا فیما یرویه

ارزش گذاری سند

با توجه به اینکه همه راویان در این سند ثقه امامی می باشند این روایت صحیحه است.